

УДК 349.22

Костянтин Вікторович КОВАЛЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри трудового та господарського права факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-2105-9664>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ІЗ СЛУЖБИ В ПОЛІЦІЇ

Будь-який вид юридичної відповідальності характеризується застосуванням відповідних санкцій стосовно правопорушника та обов'язком зазнати у зв'язку із цим визначених законом несприятливих наслідків. Дисциплінарна відповідальність поліцейських знаходить своє вираження в специфічних видах дисциплінарних стягнень. Згідно зі ст. 13 Дисциплінарного статуту Національної поліції України до поліцейських за порушення службової дисципліни можуть застосовуватися такі види дисциплінарних стягнень: 1) зауваження; 2) догана; 3) сувора догана; 4) попередження про неповну службову відповідність; 5) пониження у спеціальному званні на один ступінь; 6) звільнення з посади; 7) звільнення із служби в поліції. До курсантів (слухачів), які проходять навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, крім видів дисциплінарних стягнень, визначених цією статтею, застосовується дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд – до п'яти нарядів [1].

Даний перелік є вичерпним. Однак інколи трапляються випадки незаконного застосування дисциплінарних стягнень, не передбачених чинним законодавством.

Наявність різноманітних за характером стягнень дозволяє реалізувати принцип індивідуалізації відповідальності, застосовуючи те стягнення, що найбільшою мірою відповідає тяжкості проступку та особі винного. Дисциплінарні стягнення неоднорідні за змістом, вони зачіпають різні права й інтереси співробітників. Ця обставина зумовлює необхідність класифікації стягнень з метою більш глибокого пізнання специфіки їх примусового впливу на поведінку осіб, що вчинили дисциплінарні проступки.

Поділяємо точку зору О. В. Нікіфорова і вважаємо, що дисциплінарні стягнення, які застосовуються до поліцейських слід класифікувати залежно від ступеня тяжкості проступку та правових наслідків, які наступили внаслідок його вчинення [2, с. 63]. Дисциплінарні стягнення можна умовно розділити на три групи.

До першої групи належать дисциплінарні стягнення, які мають в основному морально-правовий характер, їх виховне значення домінує над каральним і не пов'язане безпосередньо з несприятливими для поліцейського матеріальними наслідками (зауваження, догана, сувора догана, попередження про неповну службову відповідність). Однак наявність цього стягнення є перешкодою для підвищення поліцейського на посаді або в спеціальному званні.

Другу групу утворюють стягнення, які носять матеріальний характер пониження в спеціальному званні на один ступінь; звільнення з посади. Особа, яка йому піддана, зазнає не тільки моральної, а й матеріальної шкоди.

До третьої групи відноситься звільнення із служби в поліції. Це стягнення припиняє службово-трудові правовідносини поліцейських із відповідним підрозділом Національної поліції України.

В юридичній літературі активно обговорюються пропозиції, пов'язані із введенням найбільш оптимальних видів дисциплінарних стягнень, які дозволили б рівною мірою враховувати інтереси як працівника, так і роботодавця [3, с. 44–47]. Зокрема, І. Калінін наполягає на тому, що питання дисциплінарної відповідальності повинні вирішуватися на розсуд сторін трудового договору, і пропонує встановити відкритий перелік дисциплінарних стягнень, залишивши тільки визначення дисциплінарного стягнення з метою обмеження сваволі роботодавця у встановленні й виборі таких стягнень [4, с. 34].

Звільнення із служби в поліції як вид стягнення є крайнім заходом дисциплінарного впливу. Його застосовують лише тоді, коли інші заходи дисциплінарного впливу вичерпані й не дали позитивного ефекту. На жаль, Дисциплінарний статут Національної поліції України не містить норми, яка б вказувала, в яких випадках поліцейський може бути звільнений.

Основу наказу про звільнення мають складати факти винного невиконання або неналежного виконання поліцейським покладених на нього обов'язків, порядку й правил їх виконання.

У судовій практиці найчастіше визнаються наступні порушення дисципліни, які можуть бути причиною звільнення із служби в поліції:

1) порушення, невиконання або неналежне виконання Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, а також рішення суду, що вступило в законну силу;

2) прогул;

3) залишення служби без поважної причини;

4) відмова без поважних причин від переміщення по службі у встановленому порядку;

- 5) поява на службі в стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння;
- 6) відмова поліцейського без поважних причин від виконання службових обов'язків;

7) недотримання обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, установлених для поліцейських (незаконне сумісництво, заняття підприємницькою діяльністю і т. д.) та ін.

Вибір того або іншого виду дисциплінарного стягнення робиться керівником на основі всебічного аналізу та врахування всіх об'єктивних і суб'єктивних обставин, що стосуються порушення, з обов'язковим врахуванням ступеня його суспільної небезпеки, а також особи порушника. При накладенні дисциплінарного стягнення керівник повинен дотримувати правил службової етики й не допускати приниження особистої гідності підлеглого [5, с. 177].

Вчинення проступку, що ганьбить честь поліцейського, також слід визнати підставою звільнення зі служби в поліції. Честь поліцейського – це етична категорія, що характеризує високий соціальний престиж членів професійного поліцейського співтовариства. Кожен поліцейський зобов'язаний вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави, з гідністю нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки. Ці вимоги містить присяга, яку приймає поліцейський, Закон України «Про Національну поліцію». Дисциплінарні проступки працівників поліції, що завдають шкоди престижу, авторитету, поліцейської професії, доброму імені людини в поліцейських погонах, можуть бути досить різноманітні. Одним із самих грубих порушень норм поліцейської етики є жорстока або принижуюча людську гідність поведінка з громадянами. Збираючи докази на досудовому розслідуванні, припиняючи протиправні діяння, здійснюючи примусові заходи, поліцейський ні за яких умов не повинен принижувати гідність конкретної людини, проявляти до неї грубе, нетактовне ставлення.

Репутація Національної поліції України страждає, коли працівник поліції допускає поширення отриманих у ході службової діяльності відомостей, що ганьблять людину. Авторитет поліцейської служби підриває негідна поведінка поліцейських у побуті та позаслужбових відносинах.

Поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення. При цьому звільнення відбувається незалежно від того чи пов'язаний злочин із службою чи ні. Не має також значення, до якої міри покарання засуджений поліцейський. Має значення тільки сам факт засудження. У цьому полягає істотна особливість правового регулювання служби в поліції. Для порівняння зауважимо, що відповідно до п. 7 ст. 36 КЗпП України однією з підстав припинення трудового договору є набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено (крім випадків звільнення від відбування покарання з випробуванням) до позбавлення волі або до іншого покарання, яке виключає можливість продовження даної роботи [6]. У той же час штраф, конфіскація майна, відстрочка виконання вироку самі по собі не можуть бути підставою звільнення працівника.

Висновок. Звільнення із служби в поліції як вид стягнення є крайнім заходом дисциплінарного впливу. До нього вдаються у випадку, якщо інші заходи дисциплінарного впливу вичерпані та не дали позитивного ефекту. Закон України «Про Національну поліцію», Дисциплінарний статут Національної поліції України не наводять конкретного переліку порушень дисципліни, які можуть бути причиною звільнення із служби в поліції. Ця ситуація створює серйозні перепони на шляху належного та якісного застосування дисциплінарного законодавства стосовно поліцейських. Вказаний недолік потребує якнайскорішого законодавчого врегулювання.

Список бібліографічних посилань

1. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 54. Ст. 1882.
2. Никифоров О. В. Дисциплинарная ответственность сотрудников органов внутренних дел : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Омск, 1998. 202 с.
3. Панасюк О. Т. Правове регулювання застосування штрафів до працівників. *Право України*. 2006. № 8. С. 44–47.
4. Калинин И. Допустимо ли субсидиарное применение норм административного права к трудовым отношениям? *Рос. юстиция*. 1998. № 5. С. 32–39.
5. Скобелкин В. Н. Дисциплинарная и материальная ответственность рабочих и служащих. Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1990. 221 с.
6. Кодекс законів про працю України : закон : затв. Законом Української РСР від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. № 50 (Дод.). Ст. 375.

Одержано 01.11.2019